

Katarzyna SMĘDZIK-AMBROŹY*

Zrównoważenie środowiskowe produkcji a wyniki ekonomiczne i potencjał produkcyjny gospodarstw FADN z Regionu Wielkopolski i Śląska w latach 2004–2010

Wstęp

Rozwój zrównoważony rolnictwa jest obecnie jednym z najważniejszych celów wspólnej polityki rolnej Unii Europejskiej. W imię realizacji tego celu dokonuje się retransferu środków finansowych na rzecz sektora rolnego w UE. Jego wspieranie stanowi uniwersalną tendencję w różnych regionach świata, niezależnie od ich poziomu rozwoju (Kułyk 2009, s. 36–42). Wynika to z osobliwości czynnika ziemi i rolnictwa, na skutek których z sektora tego, w warunkach rynkowych, permanentnie odpływa nadwyżka bezpośrednia. Zjawisko to nasila wzrost specjalizacji produkcji oraz ryzyka rynkowego (Czyżewski B. 2009, s. 83–90). Zewnętrzne zasilanie rolnictwa ma więc istotne znaczenia w kształtowaniu jego sytuacji ekonomiczno-produkcyjnej (Grzelak 2012, s. 104–109). Także wspólna polityka rolna (WPR) Unii Europejskiej ukierunkowana na rozwój zrównoważony tego sektora, przeciwdziała jego deprecjacji. Już od reformy Mc Sharry'ego w 1992 roku obserwować można zwrot WPR w kierunku rolnictwa zrównoważonego, zintensyfikowany następnie przez Agendę 2000, Reformę Luksemburską i Przegląd „Health Check” (Czyżewski A., Poczta-Wajda 2009, s. 202–209); (Czyżewski, Stępień 2009, s. 231–239); (Czyżewski, Stępień 2011, s. 9–36). Zgodnie z Agendą 21, dla regionu morza bałtyckiego: „zrównoważone rolnictwo to takie, które zapewnia żywność gleb dla przyszłych generacji przez utrwalenie lub odbudowanie zasobów substancji organicznej w glebie, czystość wód i bogactwo różnicowania biologicznego w rolniczym krajobrazie”. Należy przy tym pamiętać, że rolnictwo zrównoważone jest elementem koncepcji zrównoważonego rozwoju obszarów wiejskich, łączącego trzy podstawowe łądy: ekonomiczny, środowiskowy, społeczny (Agenda 21); (Adamowicz, Dresler 2006, s. 18); (Runowski 2004, s. 24). Rolnictwu przypisuje się szczególnie

* dr Katarzyna Smędzik-Ambroży, Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu, al. Niepodległości 10, 61-875 Poznań

istotne znaczenie dla ładu środowiskowego, co wynika z osobliwości produkcji rolnej, polegającej na wykorzystywaniu przez ten sektor zasobów przyrodniczych, w znacznie większym stopniu niż pozostałe działy gospodarki narodowej (Pieńkowski 2002, s. 14), (Hunek 2005, s. 170); (Wilkin 2008, s. 16); (Majewski 2008, s. 35). Sama zaś koncepcja rolnictwa zrównoważonego, w wąskim ujęciu wywodzi się z filozofii ekorozwoju (Zegar 2007, s. 17–33); (Borys 2005, s. 50–51). Realizacja koncepcji zrównoważonego rozwoju rolnictwa ma więc służyć polepszeniu przestrzeni środowiskowej obszarów wiejskich UE, co jest zgodne z interesem społeczności europejskiej. Zgodnie z optyką mikroekonomiczną, można sądzić, że w najbliższym czasie wybór sposobu prowadzenia działalności przez producentów rolnych będzie wynikał z porównania alternatywnych kosztów i korzyści, jakie pociąga za sobą wprowadzenie prośrodowiskowych metod wytwarzania. O ich wysokości można pośrednio wnioskować na podstawie wyników ekonomicznych uzyskiwanych przez gospodarstwa różniące się ilością spełnianych kryteriów zrównoważenia środowiskowego produkcji. W związku z tym, celem opracowania jest próba oceny wyników ekonomicznych i potencjału produkcyjnego gospodarstw FADN z regionu Wielkopolski i Śląska, różniących się ilością spełnianych kryteriów zrównoważenia środowiskowego produkcji w latach 2004–2010. Postawiono hipotezę, że gospodarstwa z regionu Wielkopolski i Śląska nie spełniające żadnego z przyjętych kryteriów zrównoważenia środowiskowego produkcji, osiągały w latach 2004–2010 wyższe wyniki ekonomiczne, niż gospodarstwa spełniające wszystkie trzy kryteria.

Materiały i metodyka badań

Zrównoważenie środowiskowe produkcji rolnej jest determinowane przez wielowymiarowy układ czynników, przez co określenie jego stopnia w gospodarstwach stanowi trudne wyzwanie. Najczęściej w tym celu stosowane są kryteria obowiązujące beneficjentów programów rolnośrodowiskowych oraz zasady dobrej praktyki rolniczej (Wrzaszcz 2008); (Krasowicz, Kuś, Jankowiak 2007). Wartości niektórych z tych kryteriów można określić na podstawie informacji z gospodarstw prowadzących rachunkowość rolną według systemu FADN. Należą do nich (Zegar 2007, s. 17):

- ❑ udział zbóż w strukturze zasiewów gruntów ornych (dla produkcji zrównoważonej nie powinien przekraczać on 66%),
- ❑ liczba grup roślin uprawnych w gospodarstwie (w produkcji zrównoważonej powinna ona wynosić co najmniej 3),
- ❑ obsada wszystkich zwierząt utrzymywanych w gospodarstwie (w produkcji zrównoważonej nie powinna ona przekraczać 2 sztuk dużych (SD) na 1 hektar użytków rolnych).

Powyższe kryteria pozwalają wskazać na poziomy zrównoważenia środowiskowego produkcji prowadzonej w gospodarstwach rolnych. Nie ich

podstawie nie można jedynie wnioskować o prawidłowości prowadzonej przez producenta rolnego gospodarki nawozowej oraz stosowania przez niego zasad zmianowania roślin uprawnych, które także oddziałują na jakość kapitału naturalnego obszarów wiejskich – informacji na ten temat nie można odnaleźć pośród danych gromadzonych przez polski FADN. W związku z tym zastosowano wyżej wymienione kryteria do oceny zrównoważenia środowiskowego gospodarstw rolnych, prowadzących rachunkowość rolną FADN z regionu Wielkopolski i Śląska. Na tej podstawie wyszczególniono dwie grupy gospodarstw. Pierwsza obejmowała te, które nie spełniały żadnego z kryteriów w każdym z lat okresu badawczego. W sumie było to 57 producentów rolnych. Druga zaś ujmowała gospodarstwa spełniające wszystkie trzy z przyjętych kryteriów w każdym z lat okresu 2004–2010. Stanowiło ją w sumie 231 gospodarstw. Gospodarstwa pierwszej grupy można zatem uznać za produkujące w sposób trwale niezrównoważony środowiskowo, drugie zaś w sposób trwale zrównoważony. Następnie dokonano analizy porównawczej wyników ekonomicznych i potencjału produkcyjnego gospodarstw obu grup, dążąc do realizacji celu postawionego w opracowaniu.

Wyniki badań

Gospodarstwa z regionu Wielkopolski i Śląska nie spełniające żadnego z przyjętych kryteriów zrównoważania środowiskowego produkcji, uzyskiwały w każdym z lat okresu badawczego wyższe wartości produkcji rolniczej niż gospodarstwa spełniające wszystkie trzy kryteria. Średniorocznie wartość produkcji w tych pierwszych była o 51% wyższa niż w spełniających trzy kryteria. Jednocześnie cechowała je niemal dwukrotnie wyższa wielkość ekonomiczna. Z wyjątkiem 2009 roku, gdy rozpiętość w tym zakresie pomiędzy porównywanymi grupami gospodarstw jeszcze bardziej się pogłębiła. Wówczas średnia wielkość ekonomiczna gospodarstw nie spełniających żadnego z kryteriów wyniosła aż ponad 88 ESU¹, zaś trwale zrównoważonych zaledwie około 33 ESU (por. tabela 1) W kolejnym roku rozpiętość ta uległa zmniejszeniu, co było efektem dość znacznego zwiększenia się przychodów z produkcji rolniczej w gospodarstwach spełniających trzy kryteria – o 19% względem roku poprzedniego. Warto także dodać, że po 2006 r. w gospodarstwach nie spełniających żadnego z kryteriów zaobserwowano tendencję polegającą na wzroście przychodów z produkcji rolniczej. Gospodarstwa należące do grupy trwale niezrównoważonych, wykazywały także zdecydowanie wyższe koszty ogółem produkcji rolniczej, niż trwale zrównoważone – średniorocznie o 37%. Relacje pomiędzy obiema porównywanymi grupami, w zakresie kształtowania

¹ ESU to Europejska Jednostka Wielkości – wyraża się za jej pomocą wielkość (siłę) ekonomiczną gospodarstw rolnych, czyli ich dochodowość. Przy czym 1 ESU = 1200 euro.

się wysokości przychodów i kosztów działalności rolniczej spowodowały, że w każdym z lat okresu badawczego z wyjątkiem 2007 i 2010 r. gospodarstwa nie spełniające żadnego z kryteriów zrównoważenia środowiskowego produkcji, osiągały wyższe bezwzględne wartości dochodów, niż spełniające wszystkie trzy kryteria. Przy czym rozpiętości w tym zakresie wynosiły od 23% w 2006 r. do aż 120% w 2009 r., na korzyść gospodarstw trwale niezrównoważonych.

Tabela 1. Wyniki ekonomiczne i wskaźniki efektywności w gospodarstwach FADN z Regionu Wielkopolski i Śląska, w zależności od liczby spełnianych kryteriów zrównoważenia środowiskowego produkcji w latach 2004–2010

Wyszczególnienie	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
gospodarstwa nie spełniające żadnego z kryteriów							
ESU	54,86	60,72	50,64	62,65	61,60	88,47	63,03
Po	370900	360246	374728	422526	452197	464501	451681
Ko	275068	276022	300061	365917	361049	347030	372590
Do	113372	102979	99744	78660	116348	147899	112385
Po/Ko	1,38	1,31	1,28	1,21	1,22	1,33	1,28
Do/ha	5028,25	7290,77	5727,72	4535,01	6084,84	11874,49	6581,37
Do/rh	23,42	24,19	20,54	18,77	24,90	32,88	26,19
gospodarstwa spełniające trzy kryteria							
ESU	32,93	33,29	34,99	33,49	32,46	32,79	33,45
Po	245148	239255	253101	309956	289570	269710	321945
Ko	202945	196914	216738	240881	272501	274259	278490
Do	71714	75540	80556	114378	71851	67076	115255
Po/Ko	1,44	1,34	1,36	1,47	1,20	1,11	1,29
Do/ha	2032,92	1846,80	2270,40	2865,17	1898,59	1827,96	2779,85
Do/rh	13,30	12,49	15,30	20,21	14,58	13,53	21,36

W tabeli oznaczono: ESU – wielkość ekonomiczna gospodarstwa w ESU, Po – wartość produkcji rolniczej ogółem w zł, Ko – wartość kosztów ogółem produkcji rolniczej w zł, Do – wartość dochodu z gospodarstwa rolnego w zł, Po/Ko – wartość przychodów ogółem na 1 zł kosztów ogółem produkcji rolnej w zł, Do/ha – efektywność (wydajność) ziemi – wartość dochodu z gospodarstwa rolnego na 1 ha nakładów ziemi w zł, Do/Rh – efektywność (wydajność) pracy – wartość dochodu z gospodarstwa rolnego na 1 roboczogodzinę w zł.

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych rachunkowych gospodarstw FADN z Regionu Wielkopolski i Śląska.

Wyższe koszty produkcji w gospodarstwach nie spełniających żadnego z kryteriów, przesądzały o ich nieznacznie niższych w latach 2004–2007 wskaźnikach opłacalności produkcji, opisanych relacją przychodów do kosztów ogółem działalności rolniczej. Po 2007 r. tendencja ta uległa odwróceniu na niekorzyść gospodarstw trwale zrównoważonych. Gospodarstwa nie spełniające żadnego z kryteriów na tle zrównoważonych, w całym badanym okresie, osiągały natomiast zdecydowanie wyższe relacje dochodów do nakładów

zarówno ziemi jak i pracy. Jedną z przyczyn takiej tendencji były różnice w potencjale produkcyjnym obu porównywanych grup gospodarstw (por. tabela 1 i 2). Szczególnie uwidoczniła się przewaga gospodarstw nie spełniających żadnego z kryteriów w efektywności wykorzystania czynnika ziemi. Różnice pomiędzy gospodarstwami trwale niezrównoważonymi, a trwale zrównoważonymi wynosiły w tym przypadku od 58% w 2007 r. do aż 550% w 2009 r. na korzyść tych pierwszych. Średnioroczna różnica wyniosła natomiast 223%. Zdecydowanie niższe zróżnicowanie wystąpiło w efektywności wykorzystania zasobów pracy w obu grupach. Średniorocznie gospodarstwa nie spełniające żadnego z kryteriów osiągały relacje dochodów, w przeliczeniu na jedną roboczogodzinę, o 61% wyższe, niż spełniające wszystkie trzy kryteria. Wyjątkiem był 2007 r. kiedy to gospodarstwa trwale zrównoważone uzyskały nieznacznie wyższy wskaźnik efektywności wykorzystania zasobów pracy niż niezrównoważone (por. tabela 1). Zróżnicowanie w efektywności wykorzystania zasobów wytwórczych, pomiędzy porównywanymi grupami gospodarstw, tłumaczy odmienności w ich potencjale produkcyjnym (por. tabela 2).

Tabela 2. Potencjał produkcyjny i organizacja produkcji w gospodarstwach FADN z Regionu Wielkopolski i Śląska, w zależności od liczby spełnianych kryteriów zrównoważenia środowiskowego produkcji w latach 2004–2010

Wyszczególnienie	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
gospodarstwa nie spełniające żadnego z kryteriów							
ha UR	21,83	22,70	24,54	23,64	24,23	25,44	26,47
AWU	2,05	1,87	2,14	2,05	1,94	2,02	2,02
SD/ha	6,62	7,05	7,12	7,49	6,66	8,23	7,21
KO/Po	0,75	0,79	0,81	0,84	0,84	0,77	0,81
ha/Po	0,00008	0,00009	0,00010	0,00008	0,00008	0,00008	0,00008
rh/Po	0,02	0,02	0,02	0,02	0,02	0,02	0,02
gospodarstwa spełniające trzy kryteria							
ha UR	58,26	58,44	58,44	58,88	59,39	59,61	60,33
AWU	2,54	2,53	2,54	2,73	2,73	2,66	2,65
SD/ha	0,86	0,86	0,87	0,87	0,83	0,81	0,82
KO/Po	0,73	0,78	0,77	0,72	0,88	0,96	0,83
ha/Po	0,00024	0,00026	0,00024	0,00021	0,00023	0,00025	0,00023
rh/Po	0,04	0,05	0,04	0,04	0,04	0,04	0,04

W tabelach oznaczono: AWU – nakłady pracy w AWU w ciągu roku, UR – obszar gospodarstwa w ha użytków rolnych, SD/ha – obsada zwierząt gospodarskich w sztukach dużych (SD) na ha UR, ha/Po – nakłady ziemi w ha na 1 zł przychodów z produkcji rolniczej (ziemiochłonność), rh/Po – nakłady pracy w roboczogodzinach na 1 zł przychodów z produkcji rolnej (pracochołonność), Ko/Po – wartość kosztów ogółem na 1 zł przychodów produkcji rolnej w zł. Źródło: obliczenia własne na podstawie danych rachunkowych gospodarstw FADN z Regionu Wielkopolski i Śląska.

Gospodarstwa spełniające trzy kryteria, wykorzystywały zdecydowanie wyższe, gdyż ponad dwukrotnie, zasoby ziemi. Znalazło to odzwierciedlenie w ich niemal trzykrotnie większej ziemiochłonności mierzonej relacją nakładów tego czynnika do złotówki przychodów z produkcji rolniczej. Jednocześnie gospodarstwa nie spełniające żadnego z kryteriów wykazywały, w całym okresie badawczym, dwukrotnie niższą pracochłonność niż gospodarstwa trwale zrównoważone, w warunkach występującej w nich zdecydowanie wyższej skali produkcji zwierzęcej w SD/ha (od ośmio- do nawet dziesięciokrotnie w 2009 r.) Dowodzi to faktu, że gospodarstwa trwale zrównoważone, w przeciwieństwie do nie spełniających żadnego z kryteriów, stosowały techniki oparte na procesach intensyfikacji pracy ziemiochłonnej. Przy czym kosztochłonność ogółem nie różniła znacząco obu porównywanych grup gospodarstw.

Podsumowanie i wnioski

Wnioski wypływające z przeprowadzonej analizy potwierdziły postawioną w opracowaniu hipotezę, mówiącą że: gospodarstwa nie spełniające żadnego z przyjętych kryteriów zrównoważenia środowiskowego produkcji z regionu Wielkopolski i Śląska, osiągały w latach 2004–2010 wyższe wyniki ekonomiczne niż gospodarstwa spełniające wszystkie trzy kryteria. Dowiedziono, że gospodarstwa nie spełniające żadnego z kryteriów, osiągały zdecydowanie wyższe wartości przychodów ogółem z działalności rolniczej, a także wskaźniki efektywności nakładów ziemi i pracy niż trwale zrównoważone. Jednocześnie cechowała je zdecydowanie wyższa, gdyż około dwukrotnie wielkość ekonomiczna w ESU. Pozwala to powiedzieć, że wzrost zrównoważenia środowiskowego produkcji poprzez ograniczenie intensywności produkcji zwierzęcej, zmniejszenie udziału zbóż w strukturze zasiewów (do 66%) oraz wzrost ilości grup roślin uprawnych (do minimum trzech) w gospodarstwach trwale niezrównoważonych z regionu Wielkopolski i Śląska, może spowodować ograniczenie ich wyników ekonomicznych. Z przeprowadzonych badań wyłaniają się także pewne charakterystyki potencjału produkcyjnego gospodarstw trwale zrównoważonych z regionu Wielkopolski i Śląska w latach 2004–2010, na tle nie spełniających żadnego z kryteriów zrównoważenia środowiskowego produkcji. Odmienne kształtowały się bowiem wielkości wskaźników ziemio- i pracochłonności w porównywanych grupach gospodarstw. Gospodarstwa trwale zrównoważone z regionu Wielkopolski i Śląska, w przeciwieństwie do niezrównoważonych, opierały swoją działalność na intensyfikacji ziemio- i pracochłonnej. Na tle niezrównoważonych, wykazywały także kilkukrotnie niższą intensywność produkcji zwierzęcej, mierzoną obsadą zwierząt gospodarskich w sztukach dużych na ha UR.

Bibliografia

- ADAMOWICZ M., DRESLER E., 2006. *Zrównoważony rozwój obszarów wiejskich na przykładzie wybranych gmin województwa lubelskiego*, Zeszyty Naukowe Akademii Rolniczej we Wrocławiu Rolnictwo nr 540, Wrocław.
- AGENDA 21, <http://www.un-documents.net/agenda21.htm>, (dostęp: 10. 12. 2014).
- BORYS T., 2005. *Wskaźniki zrównoważonego rozwoju*, Ekonomia i Środowisko, Warszawa.
- CZYŻEWSKI A., POCZTA-WAJDA A., 2009. *Role of Decoupling in the System of CAP Financial Support. Dilemmas and Recommendations*, Proceedings of the international scientific conference Economic Science for Rural Development nr 18, Jelgava.
- CZYŻEWSKI A., STĘPIEŃ S., 2009. *Changes in the Mechanism of Direct Support and Agricultural Markets Stabilisation in the Aspect of the CAP "Health Check" Proposals*, Proceedings of the international scientific conference Economic Science for Rural Development nr 18, Jelgava.
- CZYŻEWSKI A., STĘPIEŃ S., 2011. *Wspólna polityka rolna UE po 2013 r. a interesy polskiego rolnictwa*, Ekonomista nr 1, Warszawa.
- CZYŻEWSKI B., 2009. *Evolution of Land Rent Theory and its Significance for the EU Agriculture*, Proceedings of the international scientific conference Economic Science for Rural Development nr 18, Jelgava.
- GRZELAK A., 2012. *Sytuacja ekonomiczna w rolnictwie na tle tendencji ogólnogospodarczych w Polsce w latach 1995–2010*, Roczniki Naukowe Stowarzyszenia Ekonomistów Rolnictwa i Agrobiznesu tom XIV, zeszyt 3, Warszawa.
- HUNEK T., 2005. *Rolnictwo w zglobalizowanym świecie – kreacja nowej strategii rolniczej Polski*, [w:] Wpływ procesu globalizacji na rozwój rolnictwa na świecie, Dybowski G. (red.), Instytut Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej, Warszawa.
- KRASOWICZ S., KUŚ J., JANKOWIAK J., 2007. *Ekonomiczno-organizacyjne uwarunkowania funkcjonowania gospodarstw rolniczych o różnych kierunkach produkcji w aspekcie rozwoju zrównoważonego*, [w:] Współczesne uwarunkowania organizacji produkcji w gospodarstwach rolniczych, Instytut Uprawy Nawożenia i Gleboznawstwa, Puławy.
- KUŁEK P., 2009. *Retransfer of Incomes in Selected Developing and Developed Countries*. Proceedings of the international scientific conference Economic Science for Rural Development nr 18, Jelgava.
- MAJEWSKI E., 2008. *Trwały rozwój i trwałe rolnictwo – teoria i praktyka gospodarstw rolniczych*, Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego, Warszawa.
- PIEŃKOWSKI D., 2002. *Kapitał naturalny w teoretycznych analizach czynników produkcji*, Ekonomia i Środowisko nr 1, Białystok.
- RUNOWSKI H., 2004. *Kierunki rozwoju przedsiębiorstw rolniczych Polsce*, Postępy Nauk Rolniczych nr 3, Warszawa.
- WILKIN J., 2008. *Wielofunkcyjność rolnictwa i obszarów wiejskich*, Kłodziński M., *Wyzwania przed obszarami wiejskimi i rolnictwem w perspektywie lat 2014–2020*, Instytut Rozwoju Wsi i Rolnictwa Państwowej Akademii Nauk, Warszawa.
- WRZASZCZ W., 2008. *Wyniki gospodarstw zrównoważonych w Polsce*, Zagadnienia Ekonomiki Rolnej nr 4, Warszawa.
- ZEGAR J. ST., 2007. *Podstawowe zagadnienia rozwoju zrównoważonego*, Wyższa Szkoła Bankowości i Finansów, Bielsko-Biała.

Streszczenie

Celem opracowania jest próba oceny wyników ekonomicznych i potencjału produkcyjnego gospodarstw FADN² z regionu Wielkopolski i Śląska, różniących się liczbą spełnianych kryteriów zrównowazenia środowiskowego produkcji w latach 2004–2010. W opracowaniu postawiono hipotezę, mówiącą że: gospodarstwa nie spełniające żadnego z kryteriów zrównowazenia środowiskowego produkcji z regionu Wielkopolski i Śląska, osiągały w latach 2004–2010 wyższe wyniki ekonomiczne niż gospodarstwa spełniające wszystkie kryteria. W wyniku przeprowadzonych analiz dowiedziono, że w każdym z lat okresu badawczego, w grupie gospodarstw nie spełniających żadnego z kryteriów zrównowazenia środowiskowego produkcji, występowały wyższe wartości przychodów ogółem z działalności rolniczej, a także wskaźniki efektywności nakładów ziemi i pracy, niż w gospodarstwach zrównoważonych. Z wyjątkiem 2007 i 2010 r., wyższe były też bezwzględnie wielkości dochodów z działalności rolniczej w gospodarstwach niezrównoważonych środowiskowo. Jednocześnie gospodarstwa te cechowała niższa ziemio- i pracochłonność, a także wyższa intensywność produkcji zwierzęcej. Wnioski te pozwoliły na przyjęcie głównej hipotezy opracowania.

Słowa kluczowe: wyniki ekonomiczne, potencjał produkcyjny, zrównowazenie środowiskowe produkcji rolniczej

Environmental sustainability of production. Economic performance and potential production on farms belonging to within regions of Wielkopolski i Śląska in 2004–2010

Summary

The objective of the study was to evaluate the economic results and production potential of FADN farms in the Wielkopolska and Śląsk regions, which realize varying amount of criteria for the environmental sustainability of agricultural production in the years 2004–2010. As a result of the analysis the following hypothesis is confirmed: farms from the Wielkopolska and Śląsk regions, which so not realize the criteria of environmental sustainability of agricultural production reached, in 2004–2010, higher economic results than farms, which realize all of the criteria of environmental sustainability of agricultural production. In each of the years of the study period in the group of farms which not realize the criteria of environmental sustainability of agricultural production reached higher values of total income from agricultural production, as well as higher indicators of the effectiveness of land and labour inputs. With the exception of 2007 and 2010 higher absolute values of agricultural profits were reached in these farms too. At the same time the farms which permanently not realize the criteria were characterized lower inputs of land and labour as well as a higher intensity of livestock production.

Key words: economic results, production potential, environmental sustainability of agricultural production

² FADN (ang. *Farm Accountancy Data Network*) to europejski system zbierania danych rachunkowych z gospodarstw rolnych.

Территориальная сбалансированность продукции, а экономические результаты и производственный потенциал хозяйств FADN в великопольском регионе и Силезии в 2004–2010 годах

Резюме

Целью разработки была попытка оценки экономических результатов и производственного потенциала хозяйств FADN в великопольском регионе и Силезии, отличающихся различным количеством соответствующих критериев территориальной уравновешенности продукции в 2004–2010 годах. В разработке была поставлена гипотеза, говорящая что: хозяйства не отвечающие ни одному из критериев территориальной уравновешенности продукции в великопольском регионе и Силезии достигали в 2004–2010 годах высшие экономические результаты, чем хозяйства отвечающие всем критериям. В результате проведённых исследований было доказано, что в каждом из исследуемых периодов, в группе хозяйств, не отвечающих ни одному из критериев территориальной уравновешенности продукции, встречались более высокие показатели общих доходов от сельскохозяйственной деятельности, а также показатели эффективности затрат на земельную трудоемкость, чем в уравновешенных хозяйствах. За исключением 2007 и 2010 г, когда безусловно высшими были также величины доходов от сельскохозяйственной деятельности в территориально неуравновешенных хозяйствах. Одновременно эти хозяйства характеризовала более низкая земельная трудоёмкость, а также более высокая интенсивность животноводческого производства. Эти выводы позволили принять главную гипотезу разработки.

Ключевые слова: экономические результаты, производственный потенциал, территориальная уравновешенность агропроизводства

JEL: Q13